

Erindringer fra min tid i søværnet 1943 og 1945

Af Orlogsgast 4986/1943,
Svend Konggaard.

Del 1.

Session

Ifølge grundloven er man med sin person forpligtet til at bidrage til landets forsvar. I 19-årsalderen skal man møde til session, hvor man efter en lægeundersøgelse udtages til værnepligt i en af forsvarets grene. Min session fandt i 1941 sted i nogle lokaler i Nyrops-gade, hvor man blev anmodet om at indfinde sig medbringende en skjorte, der var så lang, at den nåede til knæene.

I sessionslokalet fremstilledes man først for sessionslægen, der spurgte en ud om hel-bredstilstand, tidligere sygdomme m.v. Med et håndklæde følte lægen på ens underliv, medens man hostede kraftigt, hvorved det kontrolleredes om der var brok. Derefter stillede man sig in puris naturalibus foran et bord, ved hvilket sad tre repræsentanter for henholds-vis hær, flåde og luftvåben.

Jeg blev spurgt, om jeg havde noget ønske om en bestemt tjenestegren med hensyn til aftjening af værnepligten. Jeg svarede, at jeg gerne ville til flåden, for der havde min far aftjent sin værnepligt, men jeg nævnte også, at min far havde sagt, at der kunne jeg ikke komme, da jeg hverken var kok, sømand, fisker eller maskinkyndig som han.

De tre militærfolk konfererede lidt, hvorefter en bemærkede: *"Det skal hans far ikke be-stemme. Kan DE anføre noget, De kunne bruges til i flåden"*? Jeg svarede, at jeg havde spillet blæseinstrument fra jeg var 10 år gammel. Derpå blev det noteret i mine papirer: Flåden, til musikken.

I 1941 blev jeg student og påbegyndte samme år i september måned det teologiske studi-um ved Københavns Universitet. Da jeg i januar 1943 havde bestået den teologiske for-prøve kom indkaldelsesordren. Jeg talte med min professor Aage Bentzen om militærtje-nesten, og han anbefalede mig at få den overstået nu frem for efter embedseksamen, hvor man ikke mere var så ung og ville have sværere ved at indstille sig på tonen og strabad-serne.

Mødebefaling

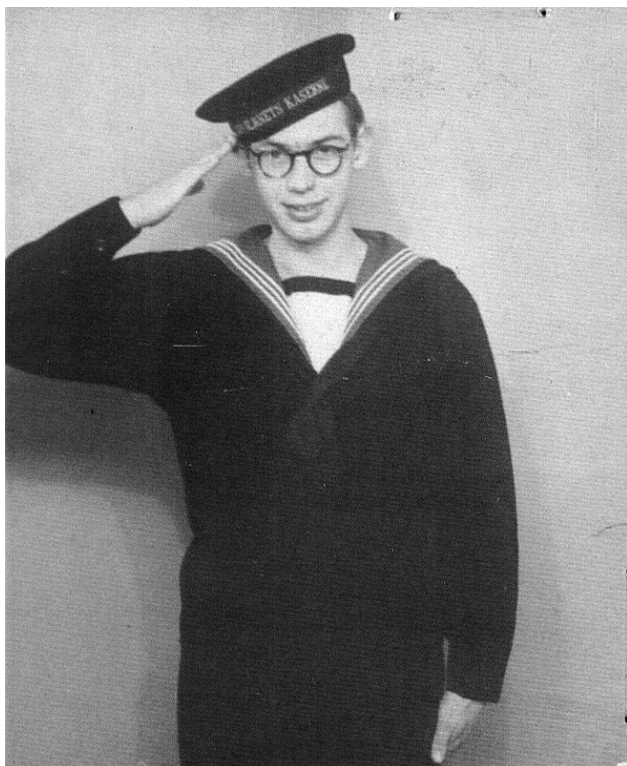
På mødebefalingen stod, at man skulle indfinde sig ved vagten til Holmen for enden af Prinsessegade. I en flok på 16 mand blev vi hentet af en ung søkadet, der førte os ind på det militære område. Vi fortsatte frem ad Holmens hovedgade til vi kom til en rød mur-stensbygning på venstre hånd, hvorpå stod med store bogstaver BEKLÆDNINGSMAGA-SINET. I stuen indenfor fik vi besked på at klæde os af og lægge det civile tøj i en papirs-pose med vort navn og adresse.

Så gik vi nøgne ind i det næste rum. Her sad tre mand. Den første tog en kost, dyppede den i en spand med jod og smurte en ordentlig plamage på den højre endeballe, Så gjorde vi tre skridt frem til den næste hvidklædte, han tog en kanyle op af en spand og sendte den med et velrettet kast ind i endeballen på det jordfarvede parti. Med kanylen dinglende bagpå gik vi igen tre skridt til den sidste af de hvidklædte, der satte en sprøjte på kanylen

og foretog injektionen af vaccinen mod meningitis, som det var foreskrevet af sundhedsmyndighederne efter at der nogle år forinden var opstået nogle tilfælde af meningitis på Middelgrundsfortet.

Iklædning

I næste lokale fik vi udleveret undertrøje med blå kant foroven, grå underbukser, grå sokker. En etage højere oppe fik vi en krave med hvide striber og en krave uden striber, en busseronne og til sidst en rund hue. Kraverne sad ikke fast på busseronnen. Det var et klædningsstykke, der blev bundet rundt om livet og så når busseronnen var taget på blev kraven hevet op i nakken og trukket ud over busseronnen. Holmensbukserne var også et ukendt klædningsstykke med en slags vest om livet og en klap foran, der fæstnedes med fire knapper. Der var altså ingen gylp i benklæderne.

Udenfor beklædningsmagasinet stillede vi op to og to, og den lille gruppe på 16 mand førtes nu under kommando af vor kadet videre frem ad hovedgaden til Søværnets Kaserne. Her stod en kvartermester Christensen og rokerede rundt med os så vi kom til at stå efter højde.

Orlogsgast 4986/1943, Svend Konggaard.

Ombord

Fra Søværnets Kaserne gik vi i kolonne over til kaserneskipet Fyen, der skulle være vort kvarter de næste par måneder under rekrutuddannelsen. Vi blev ført helt ned i bunden af skibet til den del af banjerne (mandskabsrummene), der lød det lidt uhyggelige navn SUMPEN. Her blev vi anbragt på nogle bænke, og kadetten forklarede, at selvom skibet gik under, ville der ikke ske os noget, for der var kun en halv meter

dybt under skibet, så det ville blot komme til at stå på bunden.

Mærkning af tøjet

I alt det udleverede tøj var et lille rundt mærke, som vi skulle forsyne med vort stamnummer. Nummeret blev påført med en tændstik dyppet i mærkeblæk. Da jeg på et tidspunkt rakte ud efter blækhuset og vendte mig for at mærke tøjet, manglede jeg et par sokker, et par underbukser og mit spisebestik – kniv, ske og gaffel. Det var pist forsvundet. Jeg blev sendt ind til kvartermesteren, der forklarede mig, at jeg var erstatningspligtig for alt det udleverede gods. Han gav mig, hvad jeg manglede og bad mig passe bedre på det.

Skafning

Nu skulle vi have noget at spise, hvilket ombord hedder at "skaffe". Vi blev ind-delt i "bakker" (bordhold) på 8 mand. De to yderst siddende havde bakstørn, det vil sige, at de skulle gå op og hente maden til os ved kabyslugen. Når kød, kartofler og sovs var anbragt på bakkerne skulle vi alle placere os med armene over kors.

"Besætningen" på kaserneskipet FYEN. (Orlogsmuseet)

Så kom ordren "Pib skaffe!", hvorefter bådsmanspiberne lød over hele kaserneskipet og gasterne kastede sig over maden. Da jeg høfligt havde siddet lidt for længe med armene over kors og ventet på at det blev min tur til at tage fra fadet, var der hverken kartofler eller kød tilbage. Jeg fik intet at spise den første dag. Deraf ser man, at det er dårligt at have en god opdragelse med hjemmefra! Af skade bliver man klog. Allerede ved næste måltid havde jeg lært læren om "Survival of the fittest".

Til Køjs

Nu blev vi så undervist i, hvordan man tilbringer natten om bord. Når der blev pebet "til køjs" fór man op til finkenetterne og halede sin køje frem. Med den i favnen fór man videre ned ad lejderne til "sumpen" og fastgjorde køjen der, hvor ens skibsnummer var anført. Mit skibsnummer på Fyen var 634. Køjen var pakket som en firkantet sejldugspakke bundet sammen med stjerner (sejlgarnssnore). Kadetten viste os, hvordan man åbnede køjen.

Inden i sejldugen var en madras med korkfyld og et tæppe. Under dækket (loftet) løb nogle rør, og hertil fastgjordes stjerten fra henholdsvis hoved- og fodende med et dobbelt halvstik – aldrig et slippestik, sagde kadetten. Brugte man et slippestik kunne en forbipasserende trække i dets løse ende og den sovende ville få en brat opvågning eller måske slet ikke vågne, hvis det var ved hovedenden slippestikket sad.

I tilfælde af ildkamp med fartøjets forlis greb man sin køje og kastede sig i bølgerne. Korkindholdet i køjen ville da tjene som redningsflåde og hindre en i at gå til bunds.

Vi var 64 mand i Sumpen fordelt i 8 bakker á 8 mand. Når først alle 64 havde fastgjort deres køjer og lagt sig i dem dannede de et fast loft af køjebunde, som det var umuligt at kile sig op imellem.

Eksercerskolen begynder

Den næste morgen, den 30. april 1943, begyndte uddannelsen som orlogsgast.

Vor deling havde rengøring, og der blev spurgt efter en akademiker. Jeg meldte mig og blev sat til at rengøre 14 toiletter. Da jeg havde skuret og skrubbet dem to timer, meldte jeg færdig til kadetten, der gik hen i det første toilet og fandt en tændstik – hvis han da ikke havde den i hånden - "Møgbeskidt over det hele" erklærede han. "Om igen". Efter endnu en time forsøgte jeg mig igen med samme resultat. Tredje gang sagde han: "Forstå det nu, mand, rengøringen varer til klokken halvtolv. Bevæg kosten eller find et sted at gemme Dem!"

Hilsepligt

Vi kunne ikke sendes i land, før vi havde lært et vist mål af militær anstand og uddannelsen begyndte med undervisning i tjenestekundskab. Vi skulle kende de forskellige grader af befalingsmænd, vi skulle lære at hilse med det korrekte honnør i marinen, der er anderledes end det i hæren og vi skulle ikke mindst lære at "gå" - det vil sige at marchere.

Flere gange blev vi beordret i travaljerne, arbejdsfartøjer, hvor vi lærte at ro i takt til en bådsmandspibes fløjtesignaler. Vi lærte "at rejse årerne" og "lad falde årer". Rejse årerne var det værste, for så løb vandet fra årerne lige ned i ærmerne helt op til armhulerne.

De første marchøvelser var et ynkeligt syn, dels fordi mange aldrig havde prøvet at gå i takt, men især fordi meningitisvaccinationen gjorde så ondt, at vi alle humpede af sted. Efter tre dage blev vi vaccineret i den anden endeballe og så humpede vi på begge ben.

Øjenlæge

Vi var vel en snes mand, der brugte briller. Vi marcherede en dag ind til militærhospitalet, hvor jeg, efter undersøgelsen, fik et stempel i min soldaterbog, hvor der stod "uanvendelig til al udkigstjeneste". Vi fik derpå udleveret briller til brug under gasmasken.

Iført gasmasker bar vi en anden kammerat op i Mastekranen, hvorefter vi byttede plads og blev båret ned. Derefter blev vi lukket inde i et gasprøveværelse, hvor der blev affyret en tåregasgranat. Da gassen havde fyldt rummet skulle vi udskifte gasmaskens filter under afsyngelse af en brummetone, der viste, at vi ikke trak vejret så længe filterskiftet varede.

Musik

En dag var der udtagelse af folk til tambourkorpset. Vi mødte i Mastekranen og fik udleveret signalhorn eller trommer. To mand blev udset til stortromme og bækkener.

Flådens musiklærer var trompeter Bendtsen, der spillede i Radioens Underholdningsorkester, men som musikleder i flåden havde rang af orlogskaptajn. Bendtsen var en rar og venlig mand, men temmelig bramfri i udtrykket. Hvis vi blæste for upræcist og vattet blev han sur, og kunne finde på at råbe til os; *"det er ikke en pigegarde, det her! Nu må I ta' jer sammen, så man kan høre det er en flok mænd, der marcherer her med nosser og det hele!"*

Bendtsen blev kaldt Bouillontintin for med det ord gav han rytmen til lilletrommerne; Bouillon.tin.tin, Bouillon.tin-tin, Bouillon-Bouillon-Bouillon-tin-tin.

Vi lærte fire reglementerede marcher, reveille og retræte, honnør for chefen, honnør for flaget og for kongen. Mønstringssignalet, hvils ophør, samling samt skaffe i officersmessen.

I godt vejr gik vi ned bag bådeskurene og øvede udendørs og så var der rygepauser ind imellem. En dag skulle Bendtsen til behandling på hospitalet med et dårligt ben. Han bad så mig om at stå for øvelserne den pågældende dag. Det gik da også meget godt og på et tidspunkt holdt vi så rygepause, som vi plejede. Pludselig stod der så en underkanoner og spurgte, hvem der havde kommandoen her. Jeg meldte mig og han beordrede mig op at stå og spurgte, hvad jeg kaldte det, vi her foretog os.

Jeg meldte, at det var frie øvelser, og så fik jeg af grovfilen; *"Ret Dem op mand"* råbte han og skældte og smældte. Men i dette øjeblik kom orlogskaptajn Bendtsen humpende frem ned sit dårlige ben og sin stok og spurgte den udskældende befalingsmand, hvad her foregik. Befalingsmanden kom ikke langt i sin forklaring før Bendtsen sagde: *"Ret Dem op mand!"* og gav ham besked på ikke at blande sig i Bendtsens dispositioner. Med et *"træd af!"* blev befalingsmanden sendt videre.

Musikundervisningen

foregik således, at først blev marcherne sunget for. Dernæst spillede vi ca. 14 signalhorn-blæsere den første del og repeterede den, derefter lærtes anden del, og når vi kunne den, fortsattes med den reglementerede march nr. 2 og så fremdeles indtil vi kunne de fire reglementerede marcher, vi skulle lære.

Derefter fulgte så indstuderingen af de reglementerede signaler der brugtes i flåden. Medens signalhornene øvede tog Bendtsen sig af trommeholdet, hvor trommestemmen til første march også passede til de tre andre reglementerede marcher.

Da vi havde lært marcherne, trådte vi an på kajgaden og begyndte at indøve spil under march, hvor der veksledes mellem signalhorn og trommer, dog således at trommerne hele tiden måtte røres. Hele repertoiret blev hurtigt lært, da alle i tambourkorpset var musikere eller musikalske folk, der havde beskæftiget sig med den slags før.

Eksercerskolens parade

Da eksercerskolen var forbi, skulle der afholdes parade. Fanen skulle føres til højre fløj, musikken skulle marcheres i stilling overfor honnørtribunen, hvor skolens chef stod og hele skolens mandskab og befalingsmænd skulle defilere forbi tribunen og musikken tilslut slutte til bagtroppen. Forinden skulle et par kadetter indøve fanemarchen med faneofficer og fanebærer. Bendtsen gav dem undervisning og da det ikke gik særlig godt med disse særlige fodflytninger ved fanemarchen kom den fungerende faneofficer for skade at sige, at det ville gå lettere, hvis han havde sin sabel. *"Ville det det?"* spurgte Bendtsen. *"Det kan vi let klare, værsgo, tag min stok og brug den som sabel."* Så måtte kadetten skridte fronten af med Bendtsens stok. Et kosteligt syn!

Løbende ordre

Vi var to mand, udpeget af musikleder Bendtsen, der modtog en kopi af ordre med følgende ordlyd:

Eksercerskolen
Holmen, den 14. maj 1943

Løbende ordre nr. 13

Fra og med lørdag den 15. maj 1943 indføres de reglementerede hornsignaler

ved udpurring	Kl.06.00
Flagets hejsning	Kl.08.00
Udskejning	Kl.11.15
Udskejning	Kl.15.55
Skafning i messen	Kl.11.30
”	Kl.17.25
”	Kl.17.30

Før mønstring:

Lang tone	Kl.06.57
”	Kl.12.57

Følgende nr. er hornblæsere
334/ 4884 og 634/ 4986

Næstkommanderende.

På ovenstående ordre mangler signalet Tapto Kl.21.00, der betød at de to hornblæsere ikke var i stand til samtidig med kammeraterne at deltage i køjemønstring, hvor hver mand stillede op på dækket med sin køje i favnen og på kommandoen ilede ned på banjerne og ophængte køjerne udfor ens respektive nummer.

Når så hornblæseren efter Tapto gik til finkenetterne for at afhente sin køje var den væk. Nogle gaster fandt det morsomt at fjerne køjen og gemme den et eller andet sted på skibet. Hver anden aften, når jeg havde hornblæservagt, måtte jeg så gennemsnøge FYEN fra for til agter for at lede efter den gemte køje, og når den så var fundet kom det endnu mere besværlige at få den surret op. Som tidligere nævnt dannede de sovende kammeraters køjer en tæt mur under dækket, hvor det var umuligt at kile sig op imellem. Man var da henvist til at fæstne den i begge ender og lade den hænge ned i en lav bue under de andres køjer. Ikke nogen behagelig måde at sove på.

Aftenbøn

På god protestantisk vis bad jeg min aftenbøn diskret under tæppet, men den første aften oplevede vi, at en from fisker fra Vestjyllands kyst knælede ned under sin køje og bad sin aftenbøn, som han plejede at gøre derhjemme. Øjeblikkelig kastedes fra flere sider støvler i hovedet på den bedende og jeg fremkom ikke med et ord til forsvar for den fromme kammerats optræden, der åbenbart opfattedes som en provokation.

Snorken

Det var ikke så mærkeligt, at søvnbehovet på eksercerskolen var stort. Vi blev heglet fysisk hårdt igennem de to måneder skolen varede. Der lød da også natten igennem en lydelig snorken fra banjerne og det var ikke nemt at få liv i dem, der skulle vækkes til vagttjeneste og rondering. En nat havde min snorken åbenbart været så generende, at en hentedede en håndfuld salt i baksskabet og smed den i min åbne mund. Prøv at tænke dig, hvordan det føles, når saltet begyndte at smelte. En anden, der vanskeligt lod sig purre til vagttjeneste blev forsynet med stort overskæg og hageskæg af sort skosvæerte og ved vagtbordet blev han, der var uvidende om sit udseende, spurgt om han troede det var fastelavn!

Dagens rytme

Kl. 06.00 når reveillen var blæst lød en infernalsk larm fra et utal af bådsmandspiber og råbene "Rejse, rejse ut af køjerne, Stuve køjerne, vaske sig." Kl.06.57 var der mønstring, hvorefter uddannelsen begyndte med eksercits, tjenestekundskab, roning, gymnastik, våbenøvelse m.v. Dette varede til 11.15, hvor der var udskejning med efterfølgende skafning og hvil. Kl.12.57 var siestaen forbi og der blæstes til mønstring, hvorefter øvelserne fortsatte til kl.16.55. Så fulgte skafning, køjemønstring og kl.21.00 tapto.

Gymnastik

Min far, der var marinesoldat i 1913 havde fortalt mig, at den første gymnastiktime var en prøvelse, og det var den. Vi marcherede til gymnastikhuset, med gymnastiktøjet i en sejl-garnssnor over højre skulder. Vi marcherede direkte med støvler på ind i gymnastiksalen, hvor gymnastiklæreren meddelte os, at omklædningsrummet lå på første sal, og når han nu fløjtede i sin fløjte løb vi op og klædte om og han ville ikke se nogen hernede før han fløjtede igen.

Han fløjtede, og vi løb som besatte. Endnu før sidste mand var nået hen til trappen lød han fløjte. Da sidste mand efter vel 5 minutter trådte an i gymnastiktøj meddelte han os, at den slendrian og langsomhed ikke gik. Nu skulle vi gøre det bedre. Når han nu fløjtede, gjaldt det i fuld fart at fare op og klæde os i fuld uniform og træde an i salen på ny. Igen fløjtede han før vi nåede trappen. Samme forestilling om, og om igen i en stiv klokke-time. Gymnastik blev der ikke noget af. Da vi marcherede ud af gymnastikhuset så vi næste hold svinge ind med gymnastiktøj over skulderen, og vi sendte dem et bedrevidende smil.

900 mand med diarrhoe

Om det var kokkens og hans medhjælperes skyld eller det var madvarernes dårlige kvalitet skal jeg lade være usagt, men en kendsgerning var det, at i de to måneder eksercerskolen varede var der to gange udbredt diaré om bord. Det varede hver gang et par døgn, hvor mange ikke kunne nå toiletterne og skibets dæk, lejdere, landgangsbro m.v. var oversvignet. Ved én sådan lejlighed var vi på røvelse i travalje gennem havnen ind under Langebro. Netop under Langebro med mange tilskuere på kajen fik jeg kvalme og måtte hen over åren og så godt jeg kunne ud over skibssiden aflevere mavens indhold til stor moro for tilskuerne og dobbelt vrede hos kadetten, der fandt det pinligt at høre folk råbe: "Se, sømanden er søsyg!"

Hjemme på holmen igen blev jeg erklæret for kvartersyg og fik et bind med et rødt kryds om ærmet. Da vi imidlertid om aftenen havde landlov for første gang stillede jeg an til landlovsmønstring, og det lød sarkastisk fra kvartermesteren: *"Nåh, nu er der ikke noget i vejen!"*

Mandskabsfordeling

Den 29. juni 1943 var eksercerskolen forbi og alle de uddannede gaster fordeltes til tjenestesteder rundt på flådens skibe, kystbatterier og kaserner. Vi to mand, der havde gjort tjeneste som hornblæsere på FYEN blev begge overført til tjeneste som hornblæsere og ordonnanser på Søværnets kaserner. Af forgængerer var vi blevet indført i de fremtidige opgaver. Om morgenen kl.6 skulle vi blæse reveille ved at åbne døren til køjerummene og blæse ind ad døren. Da det resulterede i adskillige skurebørster og andet kasteskyts i hovedet medens vi blæste, blev det ændret til, at reveillen skulle blæses tre gange i kasernegården i retning mod de tre kasernefløje.

Her lavede jeg min første fadæse. Jeg fandt, at reveillens tempo var alt for langsomt, hvis det skulle tjene til at vække folk og få dem i gang, så jeg øgede tempoet til et kvikt allegro, der nærmede sig presto. Sådan gjaldede jeg det så ud en morgen så det genlød fra alle mure. Da jeg meldte mig til ordonnanstjeneste i vagten, blev det mig meddelt, at jeg skulle stille hos chefen for kasernen medbringende min nodebog. Jeg blev ført til chefens dør af en underkvartermester, der bankede reglementeret på og meldte hornblæser til stede. Så bankede jeg på, trådte på ordren *"Kom ind"* indenfor og antog retstilling og sagde: Hornblæser melder sig. *"Træd herhen"*, sagde chefen. *"Slå nodebogen op på reveillen"*. Jeg slog op, og chefen spurgte; *"hvad står der"* og pegede på tempoangivelsen. Der står Andante, sagde jeg. Hvad betyder det? *"Roligt gående"* svarede jeg. *"Vil De kalde det 'roligt gående' det De blæste til morgen?"* Det turde jeg ikke fastholde og erklærede mig indforstået med at blæse reglementeret for fremtiden. *"Træd af"* lød det.

Fadæse nr. 2

Hver morgen og aften var der skansevagt, der bestod af otte mand med gevær under kommando af en befalingsmand samt af hornblæseren. Man trådte an med ryggen mod kasernen, hvorefter befalingsmanden kommanderede *"Alle ret. Gevær i hvil,"* indtog sin plads bag hornblæseren og kommanderede *"højre om. Skansevagt march."* Derpå satte hornblæseren ind med en reglementeret march og man marcherede i karre til man stod ved kaserneporten overfor flagstangen på kasernens tag. Ved kaserneporten stod en flådeofficer med trillefløjte. 15 sekunder før 08.00 gav han et pift i fløjten og der kommanderedes *"Præsenter Gevær"* og præcis kl.08.00 kom et fløjtesignal og hornblæseren spillede honnørsignalet for flaget og samtidigt på kasernen og på alle flådens skibe og fartøjer gik Dannebrog til top.

På samme måde foretoges skansevagt ved flagets nedhaling ved solnedgang. Efter nedhalingen marcherede skansevagten i karre langs de modsatte bygninger tilbage til udgangspositionen foran kasernen, hvor der trådtes af.

En morgen var jeg blevet træt af de samme fire reglementerede marcher som vi spillede igen og igen og valgte at forny repertoiret med en anden march, der passede med det afmålte antal skridt. Jeg spillede så fro og glad melodien *"Herlig en sommernat, fik jeg en pige fat"* - også kaldet Jægermarch. Så var den der igen; hornblæser melder sig til chefen!

Igen afhentning, foretræde og "overhaling". Chefen meddelte mig, at musikken fra Elverhøj ikke hørte til flådens reglementerede marcher, som jeg havde at benytte!

Fadæse nr. 3

Ved skafning i officersmessen var det hornblæserens pligt at blæse signalet "Skaffe i messen". Kl. 11.25 skulle man fra kabyssen blæse signalet med udeladelse af de to sidste toner. På dette signal kom officererne ind i messen og tog opstilling bag deres respektive stole. Præcis kl.11.30 lød signalet igen og denne gang med de sidste to toner. Ved dette signal indtog officererne deres pladser og skafning begyndte. En dag havde jeg glemt min pligt og der blev så ikke blæst hverken "Klar til skafning" eller "Skafning nu".

"Hornblæser melder sig til chefen". Det var til en opsang om at passe sine pligter til punkt og prikke. Jeg vovede ikke at spørge, om officererne ikke havde fået skaffet den pågældende dag!

Bombejack og Mussolini

Mine to foresatte i vagtrummet var to underkvartermestre. De havde en mængde pligter at varetage uden hvilke den daglige rutine på kasernen ikke kunne gennemføres, og hornblæserne var deres ordonnanser. Vi skulle gå med meddelelser og ordrer rundt på Holmen. I vagtrummet stod geværer og lædertøj til brug ved march og skansevagt og portvagt. Herfra kontrolleredes vagtskifter, udpurring af mandskab og de reglementerede slag på skibsklokken, der kaldtes "at slå glas"

Mussolini havde sit øgenavn ud fra sin umiskendelige lighed med den italienske diktator Il duce, der for øvrigt blev afsat den 25. juli 1943, medens jeg gjorde tjeneste på Holmens kaserne.

Bombe Jack havde sit øgenavn, fordi han under første verdenskrig havde gjort tjeneste på et engelsk fartøj og ved en lejlighed med de bare næver havde grebet en rødglødende raket, der var havnet på dækket og havde kastet den over bord. Han bar et ordensbånd til minde om den bedrift.

Jeg havde mest at gøre med Bombe Jack, især fordi jeg også fungerede som hans oppasser. Det vil sige jeg skulle rengøre hans lukaf. Engang havde jeg sat mig til rette i hans lukaf og sat mig til at læse i en kriminalroman, der lå i lukafet. Pludselig kom Bombe Jack ind og overraskede mig. Han kiggede længe på mig, der for op og stod ret. Så sagde han *"sæt dig ned, Nu skal jeg vise dig, hvordan man skal bære sig ad"*. Derpå gik han hen og lukkede døren og satte en stol hen så ryglænet låste håndtaget så det ikke kunne trykkes ned. *"Nu er du i sikkerhed"*, sagde han; *"så gå du hen sæt dig i den bedste stol, og så smækker du skankerne op på skrivebordet. Så kan du både læse og sove og altid nå at klare den, hvis nogen giver sig til at ruske i døren"*.

Kasernetrummerum

Medens de to måneder på kaserneskipet FYEN havde været travle og fuldt besat med mange aktiviteter, der trættede i en grad, så man i middagshvilet kunne ligge fladt på ryggen på brostenene på kajgaden og snorke, så der skulle kraftige spark til at få liv i en ved hvils ophør, var livet på kasernen præget af en sløvende ensformighed.

Til gengæld var livet udenfor Holmen meget spændende. Tyskernes selvsikkerhed efter krigens første år med sejr efter sejr havde fået et knæk. Ørkenrotterne i Nordafrika havde drevet General Rommel ud, og de allierede havde gjort landgang på Sicilien og var begyndt at bevæge sig langsomt op gennem Italien.

På Holmen skete der også noget. En flok søkadetter havde med fartøjet Fandango gjort forsøg på at stikke til Sverige, men blev opdaget. Jeg husker, hvordan alle kadetterne en dag måtte trække i paradeuniform og træde an til en gevaldig overhaling hos chefen for Søofficerskolen. Værre var det da besætningen på "Sælen" forsøgte at prøve det samme, men blev røbet da en gast havde postet et brev til familien en dag for tidligt. Jeg ser endnu for mig, hvorledes de ansvarlige befalingsmænd blev ført til forhør fra arresten belagt med håndjern.

En middagsstund da jeg lå og sovede mig på volden bag kasernen lød der inde fra København et vældigt brag af en eksplosion. Det var Forum, der blev sprængt i luften af modstandsbevægelsens folk.

Det ulmede af uro. Det kunne vi alle mærke, men endnu gik dagene efter det sædvanlige skema. Vi stillede til mønstring, når vi fik landlov og ved mønstringen blev det efterset, om alt var i orden. En dag blev jeg udtaget, fordi mine sko ikke var ordentlig pudsede. *"Meld Dem om en time med pudsede sko"* lød det. Jeg søgte at protestere fordi min forlovede stod ved Prinsessegadevagten og ventede på mig. *"Det skal du ikke spekulere på"* trøstede kammeraterne, *"hende skal vi nok tage os af."*

Sabotagehandlinger var tiltagende. Det blev indskærpet os at undlade ophold på Rådhuspladsen og Hovedbanegården, når vi havde landlov.. En aften i begyndelsen af August måned kom et par kammerater bærende på en orlogsgast, de havde fundet bevidstløs udfor Bådsmandsstrædes kaserne, der var beboet af tyske soldater. I den tro at manden var døddrukken lagde arrestforvareren ham i detention i en celle, men da han gik ud af cellen opdagede han, at hans hænder var fulde af blod. Manden var blevet stukket ned med en tysk bajonet. Der blev rekvireret ambulance, og orlogsgastens liv blev reddet.

Vi sendte så en talsmand til chefen med anmodning om at måtte bære bajonet under landlov, men det blev afslået. Som dagene gik i juli og august skærpedes forholdet til den tyske værnemagt. Der fremkom også fra tysk side udtalelser om, at sabotagen forårsagedes af danske jøder. Det blev mere og mere tydeligt, at det forestod en aktion mod de danske jøder.

Den 28. august fornemmede vi alle, at noget var i gærde, da al landlov blev inddraget. Jeg blev som ordonnans sendt til Nyboder for at meddele en underkvartermester, at han uopholdelig skulle melde sig på sit tjenestested. Jeg bankede på døren og ringede kraftigt på, men ingen reagerede. Jeg hørte dog nogen pusle bag døren.

På vejen tilbage til Holmen gjorde jeg holdt ved en telefonkiosk og ringede til min forlovede, der var ansat i Magasin du Nord og meddelte hende, at der var ved at ske noget, at der ikke var nogen landlov.

På Holmen aflystes det almindelige dagsprogram. Vi blev sendt på idrætspladsen, hvor vi dyrkede fri idræt, løbetrænede. Kl. 16 blev der ekstraordinært serveret kaffe med Wiener-

brød. Lidt efter blev der arrangeret filmforevisning med Chaplinfilm. Så fulgte normal aften skaffe. Kl. 22 blev der pebet til køjs. Jeg måtte blive oppe for ved solnedgang at tage del i skansevagten og senere på batteri Sixtus blæse tapto. Det var en meget smuk sommeraften, og retræten tre poster gav genlyd over hele havnefronten. Da den sidste tone var døet hen, svarede med en blæsesats fra en af de tyske både, der lå ved langelinjekajen.

Alle blev kommanderet til køjs. Kl. 23 blev vi purret ud med ordre til at gå i beskyttelsesrum under volden. Over midnat genlød luften af detonationer. Mandskabet på flådens skibe og fartøjer adlød viceadmiralens forholdsordre: Udfør ordren. Skibene blev sprængt i luften, alt brændbart sat i brand, bundventiler åbnet med videre. Tyskerne søgte forgæves at komme ind på Holmen, men Holmens vagtkompagni havde spærret effektivt med spanske ryttere og andre forhindringer. Kl. 03.00 var skibene så godt som alle ødelagt og sænkede.

Vi blev på ny beordret til køjs, men kort efter igen purret og beordret i beskyttelsesrum. Omkring kl. 6 trådte vi an i kasernegården, hvor vagthavende løjtnant kommanderede "til højre ret". Medens vi rettede ind til højre lød nogle hurraråb og i samme øjeblik salver fra maskinkanoner, hvis projektiler flænsede murstenene over vore hoveder. Vi stod stadig med hovederne drejet til højre, men løjtnanten var væk. Så hørte vi

Konggaards trompet lå i mange år i hans skab, men blev i forbindelse med 60-året for flådens sænkning fundet frem og overdraget til Fregatten Peder Skram. Ved markeringen af begivenheden på Holmen den 29. august 2003 blev den gamle trompet benyttet af en trompetist fra Søværnets Tamburkorps. (Foto: Leif Ernst & Thomas Bork).

en underkanoner brøle; "Løb for Helvede, alt hvad I kan!", og vi styrtede gennem de nærmeste døre gennem kasernen tilbage til beskyttelsesrummene. Jeg var dog så nysgerrig, at jeg ville se, hvad der var sket. Eksercerskolens mandskab var i march hen over pladsen foran kasernen, men blev fanget af kanonilden. En hornblæser, en af de elever, jeg var i gang med at oplære, en mathelev på kun 16 år var blevet ramt og dræbt på stedet, en anden, en fisker fra Thyborøn var blevet ramt i halsen og råbte på sin mor. Folk fra infirmeriet

kom bærende på de sårede, og jeg, der havde set mere end nok løb til beskyttelsesrummene. Vi hørte meget skyderi og forstod, at tyskerne var kommet ind på Holmen.

Beskyttelsesrummene var anlagt i zig-zag og med ståldøre mellem hver. Efter en lang ventetid skete der noget, og vi hørte en ståldør blive revet op og lidt efter lød en eksplosion. Nogle kammerater fra rummet ved siden af kom styrtende ind til os og fortalte, at tyskerne rev døren op, smed en håndgranat ind og smækkede døren i. De nåede ind i det næste rum, før den eksploderede. Det samme gentog sig her og vi søgte mod det næste beskyttelsesrum. På denne måde kom tyskerne nærmere og nærmere fra begge ender af beskyttelsesrummene. Til sidst stod vi klempt sammen som sild i en tønde, sikre på at vi skulle dø. Aldrig i mit liv har jeg været mere bange. Ved siden af mig stod en ældre mand med distinktioner som skibstømrer. Han talte om sin kone og deres børn. Pludselig blev døren ind til os revet op. Vi rystede. Der kom ingen håndgranat, men vi så en bajonet, der dirrede og dirrede, så så vi manden, der bar den. Det var ikke andet end en stor dreng på 16-17 år. Han rystede lige så meget som vi. Han kaldte mig frem og med hænderne i vejret gik jeg frem mod ham. Han følte på mit tøj, om jeg var bevæbnet og gennede mig op i gården. En løjtnant havde modigt åbnet døren i den anden ende af beskyttelsesrummene, havde viftet med et hvidt lommetørklæde og råbt; *"Wir sind unbewaffnet"*. Vi blev nu jaget ud foran kasernen og fik besked på at kaste lommeknive på jorden. Jeg så at arrestforvareren havde lukket alle fanger ud, de

stod nu mellem os andre iført islandske sweatere.

Alle, der bar stålhelme fik besked på at smide den på jorden. Jeg så en kvartermester parere ordre, smide stålhelmen på jorden, men stille sig op og tisse i den. Nu gik vi i en lang fangekolonne ud fra Holmen ud i Prinsessegade flankeret af bevæbnede tyskere på begge sider. De fanger, der bar sweatere blev gennet ind på fortovet og da de var jaget ud fra kolonnen gik de simpelthen deres vej.

Danske orlogsgaster under tysk vagt. (Marinens Bibliotek)

nede vagter omkring os.

Da vi nåede ud i Torvegade kom en tysk officer og stillede sig op og sagde på dansk, *"Når I ikke kan slås, så kan I vel finde ud af at tage opstilling tre og tre."* Vi gættede på at han var en sønderjyde med nazistisk indstilling. Turen gik nu videre til det, der i dag hedder Christmas Møllers Plads og herfra videre ad Kløvermarksvej til flyvepladsen på Margretheholm, hvor vi blev opstillet på midten af en plæne med maskingeværbevæb-

Her stod vi til om aftenen, hvor vi blev ført tilbage til Holmen, hvor vi fandt vore skabe revet op og ribbet for alt af værdi. Vi var nu krigsfanger og rygterne svirrede, at vi ville blive sendt til krigsfangelejre i Tyskland, hvad heldigvis ikke skete.

Internering

Jeg husker endnu lyden af de mange københavnske kirkeklokker, der ringede til gudstjenesten, medens vi gik til Kløvermarken under skarp bevogtning. Som nævnt blev vi ved aftenstid ført tilbage til Holmen, og her fik vi efterhånden oplysning om hvad der var sket andre steder i landet. Artilleriskibet Niels Juel var blevet angrebet af fly, en mand ved en antiluftskytskanon var blevet dræbt, men en anden kanoner var trådt til kanonen og havde nedskudt flyet, da det angreb på ny. En bombe tæt ved skibet havde lammet ildledercentralen og gjort Niels Juel ukampdygtig og skibet var blevet sat på grund. I Korsør og andre steder, hvor der var stationeret flådefartøjer, kostede de tyske angreb også menneskeliv. På "Hvidbjørnen" var kadetterne på sommertogt og blev standset til søs. Da Dannebrog var nedhalet og erstattet af Hagekorsflaget besluttede et par kadetter - vistnok Brinch og Krüger [*Skal være Kieler, red.*] igen at hejse det danske flag, så skibet kunne gå ned med Dannebrog vajende inden bølgerne skyllede ind over båden hvis bundventiler var blevet åbnet. Til sidst måtte alle mand springe i havet og svømme rundt indtil de blev samlet op af de tyske fartøjer.

Da der ikke var indkvarteringsplads for hele flådens mandskab på Holmen blev folk fra de sejlede enheder interneret i KB-hallen. Kabysmandskabet fortsatte arbejdet med tilberedning af mad til de internerede, men al vagttjeneste og al øvelse ophørte selvfølgelig. Vi skrev breve til familie og venner og vi satte ikke frimærker på, men noterede blot på frimærkets plads "interneret post". Røde Kors og andre institutioner sørgede for underholdning for os og i Søofficersskolens aula indrettedes en biograf med gratis adgang.

En dag kom viceadmiral Vedel til kasernen. Der blev holdt mønstring og admiralen, der var iført cottoncoat og blød hat, meddelte, at der var kommet en erklæring om, at man nu vidste, at al sabotage var blevet udført af danske jøder, hvorfor det internerede mandskab ved at underskrive denne erklæring kunne hjemsendes. Viceadmiral Vedel tilføjede, at han håbede, at ingen ville underskrive erklæringen!

Så fortsatte det ensformige fangenskab med det lyspunkt, at der blev givet tilladelse nogle dage til at modtage familiebesøg.

Først i oktober kom viceadmiral Vedel igen på besøg med en ny erklæring, der sagde, at man på tro og love tilsagde ikke at ville foretage sig noget, der kunne være til skade for den tyske værnemagt. Den kunne vi godt skrive under, sagde han, og det gjorde vi så og den 10. oktober kunne jeg så gennem kaserneporten og vagten gå ud til friheden..

På universitetet fik man besked på at holde sig væk, da man frygtede "norske tilstande". I Norge havde tyskerne med et slag fanget alle tyske studerende og sendt dem i koncentrationslejre i Tyskland. Man måtte så forsøge at fortsætte studierne på egen hånd samtidig med forsøget på at opnå kontakt til modstandsbevægelsen.

Kirkens Front blev det første sted man kunne øve en lille indsats. Hos en lektor Grube Overgård i en villa på Hoffmeyersvej stod en duplikator som skrev en del af de mange illegale blade, der blev sendt landet rundt. Næste kontakt var en militærgruppe, der opløstes

ved at gruppelederen blev arresteret og deporteret til Frøslev. Tredje forsøg var hos en brandmand i Blågårdsgade, der under en instruktion brændte et skud af ned gennem en sofa. Han blev få dage senere pågrebet og sendt i Kz-lejr i Tyskland.

Det næste forsøg var hos tandlæge Balling, Jagtvej 101, hvor venteværelset var fuldt af folk, der søgte kontakt med modstandsbevægelsen. Også tandlægen kom i Kz-lejr, men lykkeligvis vendte han efter befrielsen tilbage og fortsatte sin praksis.

Den næste kontakt var gennem Dansk Samling og FDF, hvor en stud. theol. Arne Klostergaard stod for hvervning og våbeninstruktion. Der var uhyggeligt mange brodne kar i rækkerne, og også Klostergaard blev taget, underkastet hård tortur og dømt til døden, men medens han sad i Vestre Fængsel og ventede på, at blive henrettet kom frihedsbudskabet og han vendte tilbage til studierne og senere til en mangeårig præstegerning i Jylland.

Nu var det gennem en kontakt gennem Studentergymnastikken, at min studiekammerat Jørgen Bernsted og jeg kom med. Først i noget illegalt bladarbejde og senere i planlagt aktion. Også her gik det galt, Brødrene Have, to jurister, blev begge arresteret. Bernsted fik meddelt mig, at jeg skulle "gå under jorden". Det var ved nytår 1945. Jeg søgte væk fra København og fik ansættelse som sygepasser på Kolonien Filadelfia, hvor jeg blev tre måneder. Efter angrebet på Shellhuset og det dybt ulykkelige styrt på Den franske skole, måtte jeg igen til København og både min far og min lillebror og mange af mine FDF-kammerater fra K.2 kom alle med i Havnekompaniet.

En dramatisk aften

En hel uge havde min fars modstandsgruppe sovet i vort hjem hver nat, parat til at gå i aktion, når ordren kom. Netop den 4. maj 1945 blev det hele afblæst og alle i gruppen drog hver til sit, men samme aften hørte vi alle frihedsbudskabet over den engelske radio og 20 minutter efter var alle mand igen mødt i vort hjem. Senere på aftenen fik vi ordre til at møde i en kælderhals i en sidevej til Vodroffsvej.

Min far, min bror Bent og jeg var i samme kompagni, men måtte ikke være i samme gruppe. Vi sagde farvel til mor, til min forlovede, Rosa og til Bents forlovede Jørsi. Der lød ikke et kny fra mor eller de to piger, da vi gik og lukkede døren efter os.

Ad forskellige veje drog vi til det befalede mødested, hvorfra vi i blev sendt enkeltvis videre til landbohøjskolen. Herfra blev en gruppe folk sendt til en benzintank i nærheden for at hente våben. For at være sikre på at våbnene blev udleveret til de rette fik den ledende mand et feltråb, der lød: "To til ti.". Når der blev råbt 7 til os, skulle vi svare 3. Blev der råbt 4 skulle vi svare 6. Det havde vor leder ikke fattet, og svarede helt hen i vejret. Vi fik dog alligevel våbnene udleveret under hovedrysten og en bemærkning om en "flok håbløse idioter". Tilbage på Landbohøjskolen blev våbnene fordelt.

Med basis i H. C. Ørstedsværket gjorde vi i den næste tid tjeneste som vagter og politifolk ved havnen og særligt ved Langebro. Ikke en tjeneste, der havde nogen heltestatus over sig, men blot øvede en nødvendig indsats i overgangen til normale forhold

Del 2

Orlogsgast igen

Den 5. juni 1945. kom genindkaldelsen til flåden. Det var en flåde, der skulle bygges op fra et nulpunkt efter flådens sænkning den 29. august 1943. De genindkaldte mødte på Holmen, men her kunne beklædning i egentlig forstand ikke finde sted, for der var ingen uniformer, ingenting. Der var fremskaffet nogle blå overalls som befalingsmændene kaldte abekatte og nogle blå skråhuer, vistnok svenske. I det antræk begyndte vi så en form for vagttjeneste og oprydning.

Der så forfærdeligt ud overalt. Man skulle ikke tro det var civiliserede folk, der havde boet på Holmen efter 29. august 1943. Det kneb lidt med disciplinen hos det genindkaldte mandskab. Når vi kunne se vort snit til det "sivede" vi og gik på selvstændige opdagelser på området. Efter nogle få dages tjeneste blev jeg udkommanderet til tjeneste på Marinestation Slipshavn ved Nyborg under marinedistrikt Fyn. Vi 10 udtagne gaster blev afmønstret Holmen med besked på at møde næste dag kl. 09.00 under uret på Københavns Hovedbanegård.

Alle var mødt i god tid og vi sendte en stafet ud for at se om også vor befalingsmand var på vej. Det var han. Stafetten kom løbende tilbage og meldte: *"Der kommer en meget surt udseende kvartermester gående langs med hotel Astoria med en kuffert i den ene hånd og en sabel i den anden."* Lidt efter dukkede han op under uret og præsenterede sig som Matros-kvartermester II H. K. Eisen. Han gav derpå den nærmest stående gaster en stor pengeseddel og sagde, at så kunne vi drikke os et par øller undervejs, men at han ikke ønskede at se os før vi gik i land i Nyborg.

I Nyborg havn

Da vi gik fra borde i Nyborg mødtes vi som aftalt med kvartermester Eisen. Vi var som udkommanderede reglementeret påklædt og havde fået rund hue med hvidt huebetræk. På havnekontoret mødtes vi med en tyk frihedskæmper, der blev kaldt "Tromle" - dels på grund af hans udseende og dels fordi han var udstyret med en gevaldig tromlepistol, som vi kendte dem fra cowboyfilm. Tromle var i øvrigt lidt berømt, fordi han ved en aktion lige efter befrielsen ville trække sin pistol, men fik så kluntet fat på den, at han brændte et vådeskud af, der gik durk gennem hans højre endeballe og ned i hælen på højre fod.

Tromle førte os ombord i en motorbåd og sejlede os ud til Slipshavn ved fjordens indsejling. Her skulle vi afløse nogle engelske marinere i bevogtningen af omkring 150 krigsfanger fra den tyske flåde. Da vi gik i land fra motorbåden, gik kvartermester Eisen i forvejen for ikke at se det ynkelige syn af vor ankomst. Han havde bemærket, at flere af os var temmelig berusede. Nogle af os bar køjesækken på reglementeret vis på skulderen medens andre slæbte den efter sig hen ad jorden og da der endnu ikke var fremskaffet sejl-dugssække var køjesækkene blot nogle store papirposer, der ikke tålte at blive slæbt på den måde, men hurtigt revnede, så indholdet væltede ud på jorden.

Parade

Vi stillede an til parade og præsenterede gevær medens Union Jack blev nedhalet og Dannebrog gik tik tops. Derefter gik vi på opdagelse på området. Hurtigt blev der fundet en

kasse tyske håndgranater, som vi øvede os i at bruge, indtil Eisen kom farende og fik dem anbragt på et sikkert sted.

Flaghejsning i Slipshavn, sommeren 1945.

Eisen overlod til os at opstille et vagtskema med en vagt ved indkørslen til marinestationen og en ronderingstjeneste. Vagtskemaet skulle dække alle døgnets 24 timer og passes af de ti mand, vi var. Det blev forelagt Eisen, der godkendte det og sagde at nu havde vi at passe det, og at han ikke ville have noget som helst vrøvl. Vi havde fordelt vagterne med seks timers vagt ad gangen, men det blev vi hurtigt nød til at ændre.

Krigsfangerne isoleres

Som nævnt var der ved Slipshavn en stor gruppe tyske krigsfanger, hovedsageligt fra den tyske flåde. De var blevet anbragt på et gammelt skib uden motor midt i fjorden og fik udbragt proviant en gang om dagen. Det lettede vagten betydeligt. Tilbage på marine-stationen var nu kun fire tyske underofficerer anbragt på nogle krudtpramme, der indeholdt så meget sprængstof, at det kunne ødelæg-

ge Nyborg, hvis det gik af på én gang.

Slipshavn, Kasernebygning.

De fire mand skulle bo på prammen som sikkerhed og måtte kun skiftevis gå i land for at forrette deres nødtørft. Desuden var der en Leutnant zur See. Han søgte kontakt med Kvartermester Eisen, men da denne ikke kunne tysk, bad han mig gå hen og spørge ham, hvad han ville. Han ville have tilladelse til en gang om dagen at tage til Nyborg med FUNKBUCH d.v.s. telegrambogen. Eisen sagde til mig:

"Nu har de sparket os i røven i 5 år, nu er det vores tur til at sparke dem i røven og sig til ham, at han får ikke lov til at gå nogen steder. Han er krigsfange." Næste dag blev søløjtnanten også isoleret på det motorløse skib midt i fjorden.

Landlov

De vagtfri fik landlov og vi tog øjeblikkelig ind til bal i nærheden af Nyborg gamle stationsbygning, hvor vi i vore danske marineuniformer var umådelig populære især hos pigerne. Vi var også til dansant på restaurant Skærven. En dag fandt vi vej også til Nyborg sejlkлуб, hvor der var bal. Her traf jeg en vred sejler, der blev klar over, at det var mig, der havde sendt advarselsskud over hans båd, da han sejlede ud over den tilladte ydergrænse i fjorden. Det var forbudt at sejle udenfor fjorden på grund af minefaren og det skulle vagtronnen holde øje med, derfor havde jeg affyret en maskinpistolsalve hen over ham, som fik ham til at vende øjeblikkelig.

Lidt efter opstod der uro og formanden i sejlkлубben kom og meddelte os, at vi menige ikke måtte være der. Vi gjorde klar til at gå og kvartermester Eisen, der var særlig indbudt, spurgte os, hvorfor vi gik allerede. Vi fortalte ham så, at vi var blevet smidt ud. Det fik ham til at bede mig gå ud i garderoben og hente hans uniformskasket. Da jeg kom med den, satte han den på hovedet, rejste sig og råbte med høj røst; *"Da jeg hører at mine folk ikke er fine nok til at være her, ønsker jeg heller ikke at være her"*, hvorpå han skridtede ud i spidsen for sine gutter.

Vi inviterede også pigerne med i biografen og der sad undertiden to piger omgivet af en flok på 8 vagtfri orlogsgaster. Det var vistnok lidt af en spidsrod for de unge piger, men det spekulerede vi ikke på.

Officersfest på slipshavn

En aften kom søløjtnant Asger Jørgensen hen til mig og sagde, at han og en anden søløjtnant holdt en lille fest, men der var tre piger, der var deres gæster, om jeg ikke, når de havde spist ville komme ind og hjælpe dem med at danse, så den tredje pige ikke skulle føle sig til overs. Det ville jeg da gerne, så jeg kom ind og dansede med til musik fra rejsegrammofonen. Jeg skulle lige som de andre danse med pigen og løfte hende op på bordet, så pigerne kunne danse deroppe medens vi dansede nedenfor på gulvet, det havde vist sin særlige charme.

En fuld gast

En aften kom en af gutterne meget fuld hjem og var ved at vælte kasernen. Ved larmen kom Kvartermester Eisen ind, for at se, hvad der var los. Tak skæbne, tænkte vi, nu bliver der ballade, indberetning og en mand sendt i brummen på Holmen. Men hvad skete der. Eisen gik hen og tog om den fulde "bager", der var hans civile stilling, førte ham hen til hans køje, lempede ham op i køjen, mens han hyggesnakkede med ham og klappede ham på kinden, og sagde; *"Nu trænger du vist bare til at komme til køjs og sove den brandert ud"*, hvorefter han stille og roligt hev kludene af ham og dækkede ham til med hans tæppe og ønskede ham god nat. Vi stod forbløffede og oplevede, hvordan en befalingsmand i flåden kunne tage en sådan situation, og den sag blev der ikke gjort mere ud af.

Sovet på vagten

De evindelige vagter vi havde sløvede os mere og mere og det skete, at Eisen, der havde en del mavebesvær ikke kunne sove og så benyttede lejligheden til at gå en kontrolrunde. Det skete mere end en gang, at han tog en sovende på vagten. En nat da jeg havde vagt ved skilderhuset ved indkørslen til marinestationen, havde jeg i kedsomhed og træthed lagt mig ind på min køje med en ladet maskinpistol i favnen.

Rondelvagt, Slipshavn, sommeren 1945.

Pludselig rusker en kammerat i mig og sagde *"jeg er lige blevet taget sovende på vagten. Du må vist hellere se, at komme ud"*. Jeg sneg mig ud i ly af mørket og fandt tilbage til skilderhuset. Et øjeblik efter kom Eisen listende og stak hovedet frem. *"Hvem der!"* råbte jeg, hvorpå Eisen nikkede anerkendende til mig og sagde: *"Godt hr. pastor, jeg tænkte nok, at De ikke sov på vagten."*

Tyveri fra hangaren

På området lå en hangar fordi der havde været flyvebådsstation der. Nu var der ingen flyver, men i hangaren opbevaredes mange ting, benzin, stoffer, tæpper og meget andet. Eisen kunne ikke forstå, hvordan ting kunne forsvinde derfra, for låsene var ikke beskadigede. På en nattevagt forklarede "Den Lange", som han blev kaldt, hvordan den slags skulle gribes an. Døren ind til hangarrummet var ligesom en stalddør i to halvdele, en øvre og en nedre halvdør. Låsene sad på den øverste halvdør. Så skruer man bare

hængslerne af nederste halvdør, bukker sig ned og kravler ind! "Lange" kunne det der....

En dag blev jeg kaldt ind til Eisen, der med megen højtid modtog mig og spurgte: *"Hr. pastor, Jeg spørger Dem. Ved altrets lys, har De stjålet i hangaren?"* Til det kunne jeg kun svare *"Nej, hr. kvartermester"*.

Ronderingsvagten forsvundet

En sen aften blev vi alle kaldt ud til bolværket. Eisen havde gået en kontrolrunde og havde ikke fundet ronderingsvagten. Vi blev sendt rundt på området to og to for at kalde på ham og lidt efter lød det fra alle kanter: *"Lange, Lange,"* Thi ham var det.

Vagt ved indkørslen til Slipshavn

Jeg ved ikke, hvor længe vi sådan gik rundt og råbte, medens Eisen blev mere og mere nervøs. Jeg var vis på, at Lange, som jeg efterhånden kendte ret godt, havde lavet et nummer med at gøre sig usynlig, fordi det kedede ham at gå vagt, så på et

tidspunkt sagde jeg til kvartermester Eisen: *"Det kan være, at Lange er faldet ud over bolværket og ramt imod med hovedet, så han har mistet bevidstheden."*

Den bemærkning faldt ikke i god jord hos Eisen. Han vendte sig mod mig, lynende vred, og sagde: *"Sig ikke sådan noget."* Et øjeblik efter kom Eisen hen til mig og bad mig gå ned til tyskerne på krudtprammen og spørge, om han sad nede hos dem og spillede kort. Jeg gik derned og spurgte efter ham. Da de blev klar over, at det var den ronderende vagt, der havde til opgave blandt andet at passe på dem, der var forsvundet, slog de en høj latter op. De tænkte vel af erfaring, hvad det ville koste en tysk soldat ikke at være på sin vagt

Lidt senere viste det sig, som jeg tænkte, at han havde gjort sig usynlig, for pludselig stod han ved siden af to, der gik og råbte, og sagde: *"Hvorfor går I rundt og kalder på mig?"* Og da vi spurgte, hvor han havde været henne, var han fræk nok til at sige, at han havde da været der hele tiden. Eisen vendte ryggen til ham og gik væk, lettet over at der ikke var sket en ulykke.

Samtale med en af krigsfangerne

En aften jeg havde vagt ved krudtprammen kom en af underofficererne op for at gå på toilet i land. Da han vendte tilbage for at gå ombord stoppede han ud for mig, og spurgte, om han måtte tale med mig. Jeg sagde, det måtte han godt. Vi satte os ned på bolværket og sludrede sammen. Han fortalte, at han var gymnasielærer i Hamburg, men ikke glædede sig til at komme hjem. Han vidste, at byen var smadret af bombardementer og at han vidste ikke om hans kone og deres børn var i live. Så talte vi lidt om hans fag. Han havde skrevet en afhandling om den franske filosof Blaise Pascal, og det talte vi lidt om, indtil han fandt det passende at trække sig tilbage og gå ombord igen.

"Præsten" hænges til tørre af kammeraterne. Slips-havn, sommeren 1945.

Ureglementeret lys

På vagten så jeg en aften, at der var lys i den bygning vore fanger måtte træde af på naturens vegne og jeg gik derfor ind for at undersøge, om det var en forglemmelse. Der var lys i den lange gang og i et værelse, der ellers ikke blev benyttet, så jeg trådte ind for at undersøge sagen. I stuen stod en opredt seng og henover

hovedpuden bølgede et lang, smukt lyst hår. Jeg trak mig skyndsomst tilbage, ud i den lange gang, hvor løjtnant Nielsen kom vandreende i nat skjorte, svingede med hånden og udbrød: *"Alt i orden, skildvagt."* Jeg forsvandt hurtigt helt udenfor flov over at have været nær ved en hyrde time. Men han burde have underrettet vagten.

Kransenedlægning

En dag kom Eisen og beordrede "Den tossede baker" og mig til at følge ham til en kranshøjtidelighed på Nyborg Kirkegård. En mand fra flåden var gravsat her og nu skulle vi fra den nærmeste marinestation nedlægge en krans. Det var formentlig en Kz-lejrfange, der var vendt hjem ned de hvide busser, men nu havde bukket under efter det forfærdelige lejrophold.

Officerer og mandskab i parade i Nyborg, sommeren 1945. Nr. to fra højre er kvartermester Eisen.

Tovtrækning

Til de mere muntre oplevelser hørte en invitation til at være med i en havnefest, hvor vi skulle trække tov mod 8 mand fra Nyborg Jernstøberi. Vi trådte an i almindeligt arbejdstøj, daglig blå, men blegnede, da vi så smedene komme vandrende tungt ind som en flok sindige elefanter. Kampen var kort. Tre gange trak smedene de splejsede marinesoldater hen ad grønsværen og kvartermester Eisens inciterende hepperi hjalp ikke en døjt.

Under kommando af kvartermester Eisen er otte gaster på vej til tovtrækning ved sommerstævne i Nyborg.

De otte gaster lige før smedene fra Nyborg Jernstøberi to gange slæbte dem hjælpeløse hen ad grønsværen.

Lidt bedre gik det, da en af vore folk i en bådyst med sin stav ragede en modstander i havnen to gange.

På egen kost

På Slipshavn marinestation var vi på egen kost. Vi skiftedes til at stå i køkkenet eller kabyssen, som vi kaldte det, hvor vi under

ledelse af den mest kokkeferme tilberedte mandskabets måltider.

En dag dukkede der en soldat fra den kongelige livgarde op for at besøge Ebert Christensen. De to var kernekammerater helt fra drengetiden. Han befandt sig godt iblandt os orlogsgaster indtil kvartermester Eisen kom hen til os og spurgte: *"Hvad er det for en mand fra hæren, der tuler rundt her?"* Vi forklarede, at det var en ven, men det svar tilfredsstillede ham ikke. *"Han kan jo være desertør"*, sagde han.

Vi indvendte, at det var han ikke, og han var da heller ikke så dum, at han så ville gå rundt i uniform. *"Vi er jo på egen kost"* kom det så, *"hvem betaler det, han sætter til livs?"* Vi svarede at den udgift ville vi godt udrede. Så lød det: *"Kort sagt, jeg vil ikke have den mand fra hæren gående her."* Jeg kan endnu høre den måde ordet HÆREN blev udtalt med den dybeste foragt. Keld tog hurtigt afsked og rejste igen.

Ove og Eigil slapper af. Præsten (ego) på ronden ved Slipshavn kaserne, 9. juli 1945.

Ove, Eigil og Thor trækker generatorlastbilen i gang, 9. juli 1945.

En regning, vi ikke kunne betale

En aften havde vi, der havde frivagt, aftalt at mødes på Lokalstationen. Vi spiste en god middag med tilhørende drikkevarer. En streg i planen var at ved et andet bord i restauranten sad vor kvartermester Eisen i selskab med nogle venner. Vi lod som om han ikke var der, indtil tjeneren kom med regningen. Vi tømte alle sammen vore punge for alt lige til bukseknapper, men det hjalp ikke, der manglede ca. 150 kroner.

I vores kvide blev jeg sendt hen til Eisen for at bede om forskud på vor forstrækning. *"Ikke tale om"*, sagde han. *"Man fortærer ikke mere, end man kan betale, Det må I selv redde jer ud af."* Til vort held kaldte en af Eisens bordfæller en af os hen til sig og bad om at se vo-

res regning, hvorefter han betalte os det resterende beløb. Det var, fik vi senere at vide, apotekeren i Nyborg.

Motorbåden

Ved bolværket lå en motorbåd, som Eisen meget gerne ville benytte til sejlads til Nyborg, men den lod sig ikke starte, hverken trusler, bønner eller spark fik den til at give en lyd fra sig.

Igen engang blev jeg som den der kunne tysk sendt ned til tyskerne for bede dem om hjælp til at få den i gang, To der var maskinkyndige gik med ned i motorbåden og efter at have prøvet forskelligt forklarede de; *"Aku. sind leer!"* I første omgang slog mit tyske ikke til, men så blev jeg klar over tyskernes trang til at forkorte alle ord, så lysnede det: Die Akumulatoren sind leer. Problemet blev nu løst ved en rundgang i hangarens righoldige lager, og Eisen fik sin motorbåd i drift. En dag lidt for meget drift. Han havde med nogle bekendte været i Nyborg og sejlede tilbage til Slipshavn, men besøget i Nyborg havde været lidt for fugtig så da han kom sejlede tilbage svigtede afstandsbedømmelsen ham, og han sejlede for fuld kraft lige ind i bolværket, dog uden at båden blev slået itu.

Orlogskaptajn K. i den omtalte motorbåd i sommeren 1945

Af flovhed over svigtende sømandskab græd Eisen da han kom op på Kajen. Det fik os ikke til at holde mindre af ham.

Akumulatorgave

I Mesinge præstegård boede provst Ludvig Valentiner, som jeg kendte fra FDF. Det var ham, der sammen med arkitekt Holger Tornøe stiftede Frivilligt Drenge Forbund i året 1902. Jeg aflagde ham et besøg i præstegården, hvor provsten fortalte, at han havde en bil klodset op i garagen som han nu glædede sig til snart at kunne køre i igen, men at han manglede en akkumulator.

Jeg huskede på hvad hangaren gemte og talte med løjtnant Jørgensen om prostens problem. *"Det ordner vi"*, sagde han. Næste gang vi havde tjenstligt ærinde til Fynshoved, drejede vi ind i præstegården. Provsten kom ud og sagde; *"Hvad er der i vejen. Du skinner som en nyslået toskilling?"* Jeg gav ham akkumulatoren, og så blev løjtnanten og jeg inviteret ind til stort kaffebord, hvor den senere så berømte musikprofessor Henrik Glahn også var til stede. Han hørte til familien. Provst Valentiner var glad, for der var også en dunk benzin, så nu kunne han køre igen.

Sejltur på Fjorden

Min forlovede Rosa besøgte mig på marinestationen og da løjtnant Jørgensen godt kunne lide, at have lidt kvindeligt selskab, inviterede han os begge to ud på en sejltur på Fjorden i den førnævnte motorbåd. Vi sejlede en lang tur og lagde til sidst til ved Herregården Holckenhavn på den anden side af Fjorden. Det var ved den lejlighed, jeg røbede mig som

håbløs bolværksmatros. Løjtnanten sagde *"Læg lige den trosse ind"*. Jeg tog trossen i hånden og sprang fra båden ud over vandet og ind på bådebroen, hvor jeg bremsede springet med nogle komiske spring, der fik løjtnanten til at udbryde *"Det var da nogle gevaldige rejehop."*

Vi havde i øvrigt en dejlig sejltur på en smuk sommeraften.

En torpedobåd

En dag under min vagt ved bolværket ankom en torpedobåd og ville lægge til ved Slipshavn. En fuldbefaren stod på båden med en trosse og råbte; *"Så smid da for fanden det rådne gevær på jorden og tag imod den her trosse."* Jeg lagde maskinpistolen og greb trossen, som jeg lagde gennem et par jernringe på kajen, men da man startede spillet for at trække båden til kaj, gled trossen ud af jernringene og plumpede i vandet. Så lød der nogle mindre pæne udtryk fra folkene ombord og et par behjertede fiskere, der stod i nærheden, klarede det nødvendige.

Da jeg overfor kvartermester Eisen beklagede min manglende uddannelse i sømandskab, erklærede han, at han kunne gøre mig til en god sømand på 14 dage, men at det gjorde ondt. Jeg sagde til ham, at det var forbudt at slå de værnepligtige. *"Ja,"* sagde han; *"men ikke i en krog, når ingen ser det."*

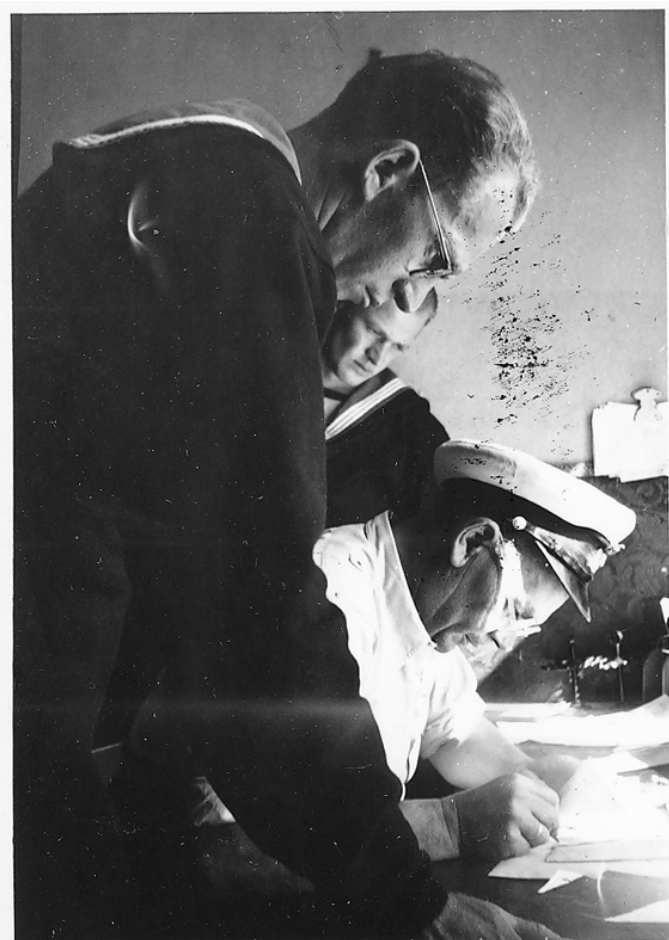

"Præsten" Svend ved luftværnskanon, juli 1945.

De polske piger

På den gamle isbådsstation i nærheden, der blev brugt, når Storebælt frøs til i de strenge isvintre, lå en mængde flygtninge, der var kommet til Danmark under den russiske fremrykning. En fem-seks polske piger blev tilknyttet Slipshavn som rengøringsassistenter. De fritog os for en kedelig tjans og

de gjorde rent overalt hurtigere og grundigere, end vi kunne have gjort. Det var i øvrigt nogle flinke og pæne piger, der havde haft det svært i krigens år. Sieglinde, som en af pigerne hed, fortalte at pigerne ved tyskernes okkupation af Polen var blevet fjernet fra deres hjem og anbragt under slaveagtige kår i fornemme tyske familier, hvor de måtte gå til hånde med alt forefaldende arbejde og naturligvis uden løn og uden mulighed for skolegang eller nogen form for uddannelse. De fik heller ikke noget for at gøre rent på Slipshavn, men var alligevel glade for at komme hos os hver dag. Det var bedre end dag ud og dag ind at gå at daske rundt på Isbådsstationen uden mål og med.

Kvartermester Eisen påså, at pigerne blev ordentligt behandlet, så længe de gjorde tjeneste hos os og da han engang i et lokale fandt en udstoppet marinesoldat der lå på en høje udstyret på en meget sjofel måde, blev han rasende og beordrede "dukken" fjernet øjeblikkeligt og bad os om at opføre os anstændigt overfor de unge piger, hvis skæbne havde været hård nok uden at vi gjorde det værre ved dum, tankeløs og ubehøvlet optræden.

Marinestation Fynshoved

Marinestation Fynshoved sorterede under Slipshavn. Også her var besætningen en gruppe orlogsgaster på ti mand under kommando af en underkvartermester Christensen. Min ven Ebert Christensen og jeg blev beordret til Fynshoved for en periode af en månedstid.

Egil og ingeniøren modtager forstrækning af kvartermester Eisen, sommeren 1945, Slipshavn.

Det var en rigtig tællertjans. Vi skulle bare være der, og havde ingen særlige pligter udover lidt vagttjeneste ved indkørslen til stationen. Den tjeneste var i øvrigt også meget lemfældig. Vi holdt vagt med nøgen overkrop i det flotte sommervejr og først, når nogen nærmede sig, eller når løjtnant Jørgensen hylede i bilhornet udenfor afspærringen, trak vi en busseronne over hovedet og åbnede ledet, så bilen kunne komme ind med proviant og vor forstrækning, de dagpenge der for en uge ad gangen blev udbetalt til de værnepligtige.

Så afslappet gik vi rondevagt på Fynshoved i sommeren 1945.

Naturen på området var det smukkeste tænkelige og der var nok af tid at gå rundt og nyde livet og se på de mange planter og fugle på stedet. Tyskerne havde her haft et knudepunkt for kontrollen over indsejlingen til

Storebælt og over en stor del af Kattegat, og endnu stod på stedet nogle kæmpemæssige

kanoner og en del antiluftskyts. En dag kom en delegation af engelske militærpersoner, tog skytset i øjesyn og beordrede derefter et par medbragt smede blandt deres værnepligtige til at smadre det hele, så det ikke mere kunne tages i anvendelse.

Under opholdet her søgte Ebert og jeg forlænget landlov så vi kunne besøge vore forlovede i København. Det fik vi lov til i to dage. Da de to dage var gået, ringede vi til hinanden og blev enige om at blive væk en dag længere. Det gjorde vi så bare.

Fra Nyborg til Fynshoved kørte vi med privatbanen. På Martofte station kom en kontrollør hen til os og meddelte os, at vi, så snart vi nåede endestationen skulle indfinde os på jernbanestationens kontor. Her sad en værnepligtig fra Slipshavn med nogle papirer til underskrift. Det var kvittering for vor ugentlige forstrækning, som var ankommet den dag og manden, der ventede på os havde ventet hele dagen, og underkvartermester Christensen havde ikke turdet melde, at vi overhovedet ikke befandt os på tjenestestedet. Nåh, vi fik skrevet under og fik at vide, at der var lagt i kakkelovnen til os, når vi kom til Fynshoved.

Det var der. Da vi meldte os tilbage, hentede underkvartermesteren sin kasket, satte den på hovedet, beordrede os i retstilling, og så gik det løs med alle tiders skideballe. Vi havde bragt ham i en penibel situation. Han havde i venlighed givet os lov til noget, han ikke havde bemyndigelse til, og vi havde misbrugt hans tillid. Alt sammen var rigtigt og vi var skyldige og flove og han var ude af stand til at straffe os, da det ville bringe ham selv i fedtefadet. Men da møgfaldet ingen ende ville tage, mumlede Ebert og jeg til hinanden: *"Kom, vi går."* Vi vendte os så og forlod kontoret. Vi hørte ikke et ord siden om den begivenhed. Efter en tid har jeg engang i toget mødt underkvartermesteren og fået en hyggelig sludder med ham og mærkede intet til, at han bar nag til os. Det forefaldne blev ikke nævnt

Svend Konggaard fotograferet i en krog ved Slipshavn, sommeren 1945.

Kammeratskabet

Blandt de 10 orlogsgaster, der først i juni 1945 blev udstationeret på Slipshavn under kommando af kvartermester Eisen herskede der et eksemplarisk kammeratskab. Vi var, som det jo er tilfældet med folk bragt sammen til tjeneste i kongens klæder, vidt forskellige af herkomst og uddannelse, men vi gik godt i spand sammen. Der var en elektriker, en ekspedient indenfor isenkram, en chauffør, en frisør og to bagere og en, der læste til præst og naturligvis blev kaldt pastoren. For at kende forskel på de to bagere, blev den ene kaldt "den tossede bager". Og så var der jo "den lange", som jeg tidligere har omtalt. Han blev i øvrigt en dag i september hentet af kriminalpolitiet og sat i arresten i Nyborg. Vi var nogle stykker, der tog ind for at besøge ham i arresten. Det kunne vi ikke få lov til, men tilfældigvis blev han netop medens vi stod der ført igennem kontoret og vi nåede lige at hilse på ham og give ham de cigaretter vi havde i lommerne, og som han havde stærkt behov for. Jeg fik senere at vide, at han under krigen i en brandert på en beverding på Amager havde skrevet under på en anmodning om at komme i tysk krigstjeneste, hvad han, da han blev

ædru, ikke havde den mindste lyst til og blev nødt til at gøre sig usynlig for at hindre, at "bordet fangede".

Efter hjemsendelsen havde jeg kontakt med nogle af kammeraterne - blandt andet lånte min kone og jeg Thorbjørns hus i Gladsaxe til at holde sommerferie i, men efterhånden tyndedes kontakten ud og forsvandt med tiden helt. Kun kvartermester Eisen vedblev jeg at være på julekort med. Medens jeg var præst i Simeonskirken og kredsfører i sognets FDF-kreds bad jeg ham om at komme til et kredsmøde og fortælle om tjenesten i Søværnet. Det sagde han ja til, og kom og henrykkede drengene med at fortælle især om tjenesten i Grønland. Jeg hørte om ham, at han havde været en afholdt befalingsmand i Skagen marinestation. En værnepligtig teolog, der havde gjort tjeneste der, var fuld af lovord overfor samarbejdet med ham. En dag så jeg så i en annonce i dagspressen, at Eisen var afdød ved døden.

Hjemsendelse fra Slipshavn

Da vi nåede hen i slutningen af september, hvor vi jo allerede havde hørt om atombomberne i Hiroshima og Nagasaki og den endelige afslutning på verdenskrigen, fornemmede vi, at vor tjeneste på Slipshavn også nærmede sig sin afslutning. Det nye mandskab, der skulle afløse de genindkaldte orlogsgaster var færdiguddannede og klar til tjeneste. Vi fik ordre til at skaffe os civil beklædning og indstille os på hjemsendelse. Vi fik at vide at udskiftningen skulle ske den 1.oktober.

Kvartermester Eisen ville under ingen omstændigheder have, at de nye gaster så meget som så skyggen af os gamle, så allerede kl. 09.00 den 1. oktober, trådte vi an foran Slips-havn kaserne. Kvartermester Eisen holdt en lille tale og erklærede, at det var den lykkeligste dag i hans liv i dag, hvor han slap af med os, men samtidig så vi en tåre trille ned ad hans ene kind. Og så lød det; *"Som civile, trød af."* Vi trykkede hænder og gik til toget med hjemsendelsesbeviset, der gjaldt som togbillet.

Som efterskrift kan jeg tilføje, at det nye hold blev hundset igennem af en underkanoner indtil det en dag blev Eisen for meget, Den unge befalingsmand havde jaget mandskabet ud i en sump og da Eisen så de våde folk komme hjem til kasernen dyngvåde og dødtrætte ringede han til overkommandoen i København og bad om, at den unge befalingsmand, der "åbenbart havde misforstået sin opgave", måtte blive overført til anden tjeneste, hvilket skete.

Min genindkaldelse til fornyet tjeneste i søværnet var forbi og jeg betænker mig ikke på at kalde den tid for en god tid.

Svend Konggaard

Illustrationerne stammer, hvor intet andet er anført, fra Svend Konggaards privatarkiv.